

GLAVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA UDRUŽENJA MLJEKARSKIH RADNIKA SRH

Matej MARKEŠ, dipl. ing., Prehrambeno-tehnološki institut, Zagreb

I. Uvod

U toku 1975. godine nastavlja se samoupravno konstituiranje osnovnih i drugih organizacija udruženog rada mljekarske privrede. Vrlo je svestrano angažiranje radnika u sticanju i raspodjeli dohotka, što se povoljno odražava i na uspješnost poslovanja svih radnih organizacija.

Poboljšava se informiranost radnika, ne samo tokom radnih dogovora, nego i preko informativnih biltena. Gotovo svaka veća radna organizacija izdaje svoj list (Zagrebačka mljekara, Zdenka, Belje, Zvečevo, PIK Županja i drugi). Ovi listovi uglavnom obrađuju teme od neposrednog interesa za dotičnu radnu organizaciju.

Tokom godine vršene su pripreme za izradu društvenih planova razvoja mljekarskih, kao i ostalih radnih organizacija, u razdoblju 1976—1980. g.

Samoupravljanje i neposredno odlučivanje u radnim organizacijama odvija se kroz zborove radnih ljudi, zatim kroz delegatske i organizirane radničke savjete i druge organe upravljanja, konstituirane na osnovi samoupravnih normativnih akata. Radničke kontrole su osnovne i djeluju u svim osnovnim i drugim organizacijama udruženog rada, s ciljem sprečavanja zloupotrebe pojedinaca ili grupa, te zaštite samoupravnih prava i interesa radnih ljudi.

Daljnjim rekonstrukcijama u toku 1975. godine mljekare su usavršavale tehnologiju proizvodnje pojedinih proizvoda i povećavale svoje kapacitete.

Nestabilnost na tržištu odrazila se i u mljekarskoj industriji. Pored rasta otkupnih cijena mlijeka, porasle su cijene repromaterijala, radne snage, energije i usluga. Povećanje otkupnih cijena mlijeka i mlječnih proizvoda, kao i prodajnih, (od 29. IV 1975.) nije izazvalo veći poremećaj u plasmanu mlječnih proizvoda, jer je rast bio u okviru rasta osobnih dohodaka zaposlenih.

II. Otkup mlijeka i mlječnih proizvoda

Ukupan otkup mlijeka u 1975. godini iznosio je 331.485 tis. lit., što je za 9,4% više, nego prethodne 1974. godine (302.843 tis. lit.). Relativno najveći porast otkupa ostvarile su: ZM OOUR »Mljekara — Karlovac« (23,5%), zatim »Mljekarsko prehrambeni centar« — Split (18,8%), te »Mljekara« — Dubrovnik (18,5%), »Sirela«, Bjelovar (17,3%) i »Zdenka«, Veliki Zdenci (14,3%).

Promet mlijeka između mljekara iznosio je 31.519 tis. lit. S područja drugih republika otkupljeno je 28.642 tis. lit., što je za 5% više, nego prethodne godine (27.291 tis. lit.). Učešće mlijeka s područja drugih republika iznosilo je 6% (prema 9,0% u 1974. godini.).

Najveći otkup mlijeka ostvaren je u 10. mjesecu 1975. godine, kad je prosječno dnevno otkupljeno preko svih mljekara 1.055 tis. lit. Najmanje su količine otkupljene u siječnju 1975. g. — svega 733 tis. lit. prosječno dnevno. U ovom rasponu (1:1,43) kreće se minimalni i maksimalni dnevni otkup. Prosječni dnevni otkup (365 dana) iznosio je 908 tis. lit.

Mljekare SR Hrvatske učestvovala su u ukupnom otkupu mlijeka u Jugoslaviji s 37,0⁰%, u čemu »Dukat« s 9,0⁰% i »Sirela«, Bjelovar s 5,9⁰% zauzimaju vrlo vidno mjesto.

U toku 1975. godine nije bilo uvoza mlijeka iz inozemstva.

III. Otkup mlječnih proizvoda

U toku 1975. god. mljekare su otkupile znatne količine mlječnih proizvoda i to: 942 tis. lit. vrhnja, 2.489 tona sireva, 1.584 t maslaca — od toga 251 t iz uvoza, nadalje 96 t punomasnog i 492 t obranog mlijeka.

Računajući litru mlijeka po 3.12 din, proizlazi da otkupljeni mlječni proizvodi predstavljaju vrijednosni ekvivalent mlijeka u količini 54.823 tis. lit.

Sumirajući otkupljene količine mlijeka (331.485) i ekvivalentnu količinu mlijeka u mlječnim proizvodima (54.823), proizlazi da su mljekare SRH prometnule ukupno 386,3 mil. lit. mlijeka u 1975. godini.

IV. Vrijednost i cijene otkupljenog mlijeka

Računajući i mlijeko koje su otkupile mljekare Osijek, Zadar i MPC Split po prosječnoj otkupnoj cijeni mlijeka ostalih mljekara, proizlazi da su mljekare SR Hrvatske platile za otkupljeno mlijeko tokom 1975. godine ukupno 1.034,233.200 din, odnosno 103,4 milijarde st. din. Dodavši tome i vrijednost otkupljenih mlječnih proizvoda — 171.049 tisuća din., proizlazi ukupna vrijednost otkupa 120,5 milijardi st. din. U gornji iznos nisu uračunate premije, koje se isplaćuju društvenim i individualnim proizvođačima iz republičnog fonda, namijenjenog stimulaciji i unapređenju poljoprivredne proizvodnje.

Prosječna otkupna cijena mlijeka koju su mljekare SRH isplatile dobavljačima iznosila je 3,12 din. za litru i nešto je viša od jugoslavenskog prosjeka (2,85 din.).

Odlukom I. V. Sabora SR Hrvatske, (NN br. 15 od 28. 4. 1975), koja je stupila na snagu 29. 6. 1975. g. povišena je otkupna cijena mlijeka od 0,65 na 0,78 din. za 1 m. j. po litri, odnosno od 2,34 na 2,81 din. za litru mlijeka s 3,6⁰% masti. Najpovoljnije cijene postizala su društvena dobra za mlijeko isporučeno mljekarama u vlastitoj radnoj organizaciji (3,59 din.), dok je otkupna cijena mlijeka iz kooperacije bila 2,98 din.

Stalan rast otkupljenih količina mlijeka potvrđuje opravdanost do sada primjenjivane politike u stimulaciji proizvodnje i otkupa mlijeka. Iako se u nekim granama poljoprivredne proizvodnje mogu uočiti znatna kolebanja, »krize«, cikličnost i sl. pojave, otkup mlijeka ne bilježi impresivne rezultate, ali je rast stalan, premda umjeren. U razdoblju 1970—1975. prosječna godišnja stopa rasta otkupa mlijeka u SRH je 9,86.

Prosječne otkupne cijene kod svih mljekara nisu podjednake. Dubrovnik, Split i Belje imali su najviše otkupne cijene (3,91, 3,85, 3,64 din.). Približno podjednake cijene imali su »Dukat«, Bjelovar, Pula i Rijeka (3,20—3,23). Za njima nešto zaostaje otkupna cijena mljekare »Slavija«, St. Pet. Selo (3,05), dok su ostale mljekare imale prosječnu otkupnu cijenu mlijeka nižu od 3 din. za lit. (2,62—2,83 din.).

Prosječne otkupne cijene mlječnih proizvoda također su različite, a kretale su se: kod polutvrdih sireva od 34, do 42,52 din. za 1 kg, vrhnja

20.98-27.00 za 1 lit., kod punomasnog mlijeka u prahu od 30.80 do 36.00 i obratnog mlijeka u prahu od 19.85 do 26.00 din za 1 kg.

V. Proizvodnja mlječnih proizvoda

Mljekare SRH proizvele su 1975. g. u usporedbi s 1971-om slijedeće količine mlječnih proizvoda (u 000 lit. i tonama):

Proizvodi	1975.	1971.	Stopa rasta
Konzumno mlijeko	152.781	100.769	11.04
Sl. mlječni napitci	—	2.144	22.09
Ferment. mlj. proizv.	21.127	11.015	17.71
Polutvrđi i tvrđi sir	7.471	5.726	6.78
Svj. i meki sirevi	1.103	1.048	1.23
Topljeni sirevi	4.287	3.269	6.98
Konzumno vrhnje	3.391	6.434	
Kondenz. i evap. mlj.	585	510	7.39
Maslac i maslo	2.984	1.777	13.84
Mlijeko u prahu	4.262	2.602	13.16
Smrznuti mlj. proizv.	4.872	4.758	0.50
Ostali smrznuti proizv.	3.091	—	—
Ostali proizvodi	476	200	24.21

Stopa rasta 9,73

Zalihe mlječnih proizvoda na koncu godine su gotovo beznačajne. 440 tona mlijeka u prahu namijenjeno je za dopunsku opskrbu potrošača u zimskim mjesecima, a zalihe sireva predstavljaju robu u zrenju.

VI. Prodajne cijene mlječnih proizvoda

Potkraj travnja 1975. god. (N. N. br. 15 od 28. 4. 1975.) Izvršno vijeće Sabora — istovremeno s Odlukom o izmjeni Odluke o najmanjoj otkupnoj cijeni kravljeg i ovčjeg mlijeka — donosi i »Odluku o uvjetima i mjerilima za formiranje cijene svježeg mlijeka u prodaji »na malo«, kojom se dozvoljava povišenje maloprodajne cijene svježeg mlijeka za najviše 0,90 din. po litri. Istog dana stupila je na snagu i »Odluka o načinu formiranja cijena prerađevina od mlijeka«, kojom je dozvoljeno povećanje postojećih prodajnih cijena maslaca, mlijeka u prahu i sirutke u prahu najviše do 22%, a cijene ostalih proizvoda mogu se slobodno formirati prema uvjetima tržišta.

U skladu s gornjim Odlukama povećane su maloprodajne cijene mlijeka od 3,77 na 4,63 din. tj. za 0,86 din po litri. Iznosi povećanja su bili različiti (od 0,45 din. do 0,90 din/lit.).

Prosječne cijene mlječnih proizvoda u I. i XII. mjesecu 1975. g. i indekse rasta (u din. i %) pokazuje slijedeći pregled:

	I	XII	Indeks
Konzumno mlijeko — lit.	3.77	4.63	122.8
Konzumno vrhnje 20% — lit.	17.46	21.69	124.2
Jogurt — lit.	7.56	9.21	121.8
Maslac — kg.	45.68	55.88	122.3
Punomasno mlij. u prahu — kg.	26.68	32.91	123.7
Sir ementalac — kg.	35.75	46.12	129.0
Sir trapist 45% — kg.	32.50	40.75	125.4
Sir ribanac — kg.	47.00	60.00	127.7
Svježi domaći sir — kg.	13.82	18.41	133.2
Topljeni sir 45% u kut. — kg.	35.37	43.50	123.0

Iz pregleda je uočen umjereni rast cijena nekih mlječnih proizvoda, pa i onih kojima su se maloprodajne cijene formirale prema uvjetima tržišta. Očito je da su proizvođači vodili računa o kupovnoj moći potrošača, pa su dosljedno tome cijene formirane približno na istom nivou kao i kod onih mlječnih proizvoda kojima je rast cijena ograničen.

VII. Brojno stanje i kvalifikaciona struktura zaposlenih

Potrebno je istaći da podaci o broju zaposlenih u mljekarama SR Hrvatske u 1975. godini nisu potpuno usporedivi s podacima iz ranijih godina. Razlog je tome što ovi podaci obuhvaćaju samo one radnike koji su u sastavu OOUR-a za preradu mlijeka, a isključeni su radnici transporta, zasebnih OOUR-a, zajedničkih službi i neki drugi koji djeluju izvan OOUR-a za obradu i preradu mlijeka, a koji su ranije bili iskazivani u okviru mljekare kao jedinstvene radne organizacije.

Broj zaposlenih u mljekarama SRH iznosio je 1975. godine ukupno 3.329 (1974 = 3.676). Odnosi zaposlenih po kvalifikacijama i stručnoj spremi bili su (u %):

	1975.	1970.		1975.	1970.
VKV	6.7	7.3	VSS	5.1	6.4
KV	29.5	26.9	VŠSS	3.6	1.9
PKV	18.3	18.7	SSS	11.7	12.9
NKV	23.6	21.1	NSS	1.5	4.8

Iz pregleda je vidljivo da je broj visokokvalificiranih radnika relativno u opadanju, a broj kvalificiranih je relativno povećan u usporedbi sa 1970. god. Učešće priučeni radnika je nepromijenjeno, dok srazmjerno raste broj nekvalificiranih radnika. Broj radnika s visokom i višom stručnom spremom je srazmjerno sve veći, dok se učešće broja zaposlenih s nižom stručnom spremom stalno smanjuje.

Kvalifikaciona struktura zaposlenih u pojedinim radnim organizacijama je različita, kao i u pojedinim djelatnostima unutar iste radne organizacije.

VIII. Materijalna baza

a) Osnovna sredstva

Ukupna nabavna vrijednost osnovnih sredstava mljekara u god. 1975. iznosila je 843.976 tis. din. Od toga je vrijednost građevina 270.203 tis. din., a

vrijednost opreme i ostalog 578.773 tis. din. Kod građevina je otpisano 29% vrijednosti, a kod opreme 59%, tako da ukupna vrijednost osnovnih sredstava na koncu godine iznosi 428.327 tis. dinara.

Građevine učestvuju u nabavnoj vrijednosti osnovnih sredstava sa svega 23% što je vrlo povoljan odnos neproaktivnih prema produktivnim investicijama u mljekarama.

U izgradnji su osnovna sredstva u vrijednosti 41.428 tis. din. od čega otpada na građevine 3.272 tis. din. (8%), ostalo na opremu.

b) Kreditna sredstva i fondovi

Računajući kredite i poslovni fond ukupna sredstva mljekara iznose 646.821 tis. din., od čega su bankarska sredstva — krediti — 328.356 tis. din. (50,8%), a ostalo čini poslovni fond i ostalo. Udio bankarskih sredstava kod pojedinih radnih organizacija je vrlo različit.

c) Investiciona ulaganja

Tokom 1975. godine mljekarske radne organizacije su investirale 83.036 tis. din., od čega u građevine 16.157 tis. din. (19,5%), a ostalo u opremu. Najveća investiciona ulaganja imali su »Ledo«, »Zdenka«, i »Mljekara—Karlovac«, dok su kod ostalih ulaganja bila manja.

d) Rashladni uređaji za sabiranje mlijeka

Veći broj mljekara nabavio je tokom 1975. godine uređaje za hlađenje mlijeka na sabirnim mjestima. Prema podacima mljekara postavljeno je na 157 mjesta 412 rashladnih uređaja za mlijeko (laktofriza) koji imaju zapremninu 213.380 litre u jednom punjenju. Ova je oprema vrlo značajna za očuvanje kvalitete otkupljenog mlijeka pa je neophodna u otkupnoj mreži.

e) Vozni park

Ne računajući vozni park koji služi mljekarama, a odvojen je u zasebne OOUR-e, mljekare su raspolagale s 15 osobnih vozila, 162 kamiona sa 7 prikolica i 13 hladnjača. Vozni park mljekara je u neprekidnom pokretu i prešao je prema podacima mljekare, ukupno 8.353 tis. km. što znači da su vozila prešla put dužine 210 opsega zemaljske kugle oko ekvatora, odnosno sva vozila mljekare pređu dužinu ekvatora za 1 dan i 16 sati.

Na osnovu iznijetih podataka uočeno je da su tokom 1975. godine mljekarske radne organizacije, zahvaljujući povoljnim društveno ekonomskim uvjetima, kao i zalaganju radnih ljudi, poslovale uspješno, a takva kretanja se očekuju i u 1976. godini.

ZAKLJUČCI

Glavne godišnje skupštine Udruženja mljekarskih radnika SR Hrvatske, održane dne 30 lipnja (juna) 1976. g. u Uzgojnom centru Novigrad na Dobri kod Karlovca.

Uključujući u svoju aktivnost sve veći broj članova, mljekarskih radnika, Udruženje je ove godine, unatoč uočenim slabostima, poslovalo uspješnije, nego prethodnih godina.

Na radnim sastancima sekcija, tehnološke i sirovinske, okupilo se oko pedesetak radnika. Na dvjema ekskurzijama u SSSR i NR Poljsku učestvovala

lo je 105 radnika, dok su Sportske igre mljekarskih radnika, održane dne 23. i 24. V 1976. g. u Bjelovaru, okupile 280 takmičara, radnika iz gotovo svih mljekara u SR Hrvatskoj.

Spomenute akcije, ne samo da podižu stručni nivo i fizičku spremnost mljekarskih radnika, nego i razvijaju drugarstvo i zajedništvo, te omogućuju međusobno upoznavanje i zbližavanje, uz popularizaciju rada i dostignuća mljekarskih radnika.

Postignuti materijalni i društveni razvoj i samoupravna pozicija radnih ljudi u udruženom radu omogućili su uspješno privređivanje i veću ekonomsku stabilnost, ali iziskuju i sve veću angažiranost i odgovornost radnih ljudi na svim područjima njihove djelatnosti.

Usaglašavanje, samoupravno sporazumijevanje i društveno dogovaranje sastavni su elementi aktivnosti na svim onim područjima, gdje im se interesi dodiruju ili ukrštaju.

Zakon o udruženom radu, kojega je Nacrt upravo na javnoj raspravi, daje nove mogućnosti za daljnji razvoj privrednih i društvenih aktivnosti radnih ljudi, pa na toj osnovi treba izgraditi i buduće odnose u okviru ovog udruženja.

Budući da su proizvodnja, prerada i plasman mlijeka jedinstven ciklus, to i ovu problematiku treba, u okviru udruženja, sagledavati cjelovito, pa u tom pravcu treba širiti djelatnost Udruženja. Ono može biti jedan od značajnih faktora unapređenja poslovanja, ali je potrebno bolje ga organizirati i omasoviti uz suradnju sa sličnim organizacijama u drugim republikama i AP.

Dostignuća znanosti na područjima tehnologije i ekonomije ne koriste se dovoljno ni kontinuirano, pa bi Udruženje moglo pružiti značajne inicijative za međusobno zbližavanje u cilju objedinjavanja rada i sredstava razvojnih programa.

Na planu poboljšanja kvalifikacione strukture zaposlenih, napose u izobrazbi priučenih, kvalificiranih i niskokvalificiranih radnika udruženje mora razviti veću aktivnost.

Kolegijalni poslovodni organ Udruženja treba razmotriti mogućnosti da se u buduće Skupština Udruženja organizira na delegatskom principu, vodeći računa da delegati budu iz svih radnih grupa, pa će u tom smislu predložiti i potrebne izmjene normativnih akata.

Izdavačka djelatnost Udruženja treba i nadalje ostati jedna od značajnih aktivnosti. »Mljekarski list« bi trebalo sadržajno što više osavremeniti i prilagoditi potrebama unapređenja proizvodnje mlijeka, uključivo uzgojno-seleksijski rad na poboljšanju muzne stoke, tehnologiju proizvodnje, hranidbu, veterinarsku zaštitu i dr. »Mljekarstvo«, znanstveno-stručni časopis za unapređenje tehnologije obrade i prerade mlijeka, treba održavati na što višem nivou, a tiraž mu povećati.

Skupština izražava zahvalu prof. ing. Dinku Kaštelanu, dugogodišnjem uredniku »Mljekarstva« i »Mljekarskog lista« na uspješnom i predanom radu.

Sportske igre mljekarskih radnika treba održavati i nadalje tako da postanu tradicionalne, uključujući i u takmičenja sve veći broj takmičara i disciplina.

Kolegijalnom poslovodnom organu Skupština stavlja u zadatak da razmotri mogućnost da se u vrijeme održavanja sportskih igara održe i druge akcije kao što su:

- Skupština Udruženja
- sastanci sekcija
- sastanci redakcionih odbora »Mljekarstva« i »Mljekarskog lista«.
- izložba mlječnih proizvoda
- ocjenjivanje mlječnih proizvoda

Ekskurzije mljekarskih radnika treba održavati i potpomagati i nadalje, budući da one služe, ne samo proširenju znanja, nego također i međusobnom zbližavanju radnika, učesnika, kao i njihovom upoznavanju i zbližavanju s radnicima ove struke u drugim zemljama.

Skupština prihvata izvještaj o financijskom poslovanju u 1975. godini i usvaja prijedlog predračuna prihoda i rashoda za 1976. godinu.

Kolegijalni poslovodni organ (Upravni odbor), koji je na Skupštini izabran sačinjavaju: Leaković Stjepan, predsjednik, Markeš Matej, tajnik, i članovi: Bartoš Alojz, Gluvaković Jelisaveta, Ivošević Đorđe, Jovičić B., Kitonić Ante, Mašek Zlatko, Peti Ivan, dr Sabadoš Dimitrije, Zatezalo Nataša, zamjenici: Duvnjak Zvonko, Sorić Ante, Ajduković Tomo, Ljepojević Slađana; članovi Nadzornog odbora su: Dr Baković, Davor Crnobori Marija, dr Dokmanović Đuro; voditelji sekcija: tehnološke: — dr D. Baković, sirovinske — I. Brlek, ekonomske — M. Miklavčić.

Skupština odaje priznanje i zahvalu domaćinu — »Zagrebačkoj mljekari« OOUR »Dukat« i OOUR »Mljekara — Karlovac« kao i Uzgojnom centru na Dobri za ukazanu pažnju radnicima koji su učestvovali na ovoj Skupštini.

ORGANOLEPTIČKA KVALITETA JUGOSLAVENSKIH SIREVA *

— prilog poznavanju kvalitete i problematike standardizacije naših mlječnih proizvoda —

Prof. dr Dimitrije SABADOŠ, Branka RAJŠIĆ, dipl. ing.
Poljoprivredni fakultet, Zavod za mljekarstvo, Zagreb

Uvod

Među mlječnim proizvodima sirevi se ističu kao koncentracije proteina. Međutim, u širokoj potrošnji mjerodavna su organoleptička svojstva sireva, u prvom redu okus i miris, te konzistencija. Ove i ostale karakteristike sireva zapažene su i ocjenjivane u komisijama stručnjaka sa specijaliziranim teoretskim i praktičnim, stručnim i znanstvenim kvalifikacijama (7). Primjenom međunarodnih kriterija i vlastitih istraživanja, kontinuirano kroz period od 1965—1975. godine, nastajala je vrlo opsežna i iscrpna dokumentacija. Obradom rezultata ovih ocjenjivanja pruža se mogućnost uvida u kvalitetu naših sireva, kao posebnog dijela stanja kvalitete mlijeka i mlječnih proizvoda u našoj zemlji (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8).

Materijal i sistem ocjenjivanja

Uzorci sireva potječu iz industrijskih mljekara. Ocjenjivanja su vršena u okviru zadataka povjerenih tradicionalnim Međunarodnim poljoprivrednim sajmovima u Novom Sadu, a prema propozicijama sadržanim u navedenoj literaturi (5, 7, 8).

* Referat održan na IV Jugoslavenskoj stočarskoj konferenciji u Mostaru od 27—29. IV 1976. g. Rad je prenesen iz knjige: »Radovi poljoprivrednog fakulteta Univerziteta u Sarajevu«.